

УДК 342.951:620.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.49>

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Серафин О.В.,

*магістр за спеціальністю «Правоохоронна діяльність»,
аспірант ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»*

ORCID: 0009-0000-6975-6816

e-mail: serafyn_ua@i.ua

Серафин О.В. Державний контроль у сфері енергетики в умовах воєнного стану: адміністративно-правовий аспект.

Сфера енергетики посідає стратегічно важливе місце у забезпеченні національної безпеки, стабільного функціонування економіки та життєдіяльності населення, що особливо актуалізується в умовах збройної агресії та дії правового режиму воєнного стану. У статті проаналізовано адміністративно-правову природу державного контролю в енергетичній сфері, визначено його ключову роль у захисті критичної інфраструктури, запобіганні зловживанням та підтриманні стабільності галузі. Окрему увагу приділено ризикам перевищення владних повноважень, непрозорості контрольних заходів та потенційному обмеженню прав суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. Розкрито трансформацію механізмів контролю під впливом воєнних викликів та окреслено правові гарантії, необхідні для забезпечення балансу між безпекою держави й дотриманням прав учасників ринку.

У статті застосовано комплекс методів адміністративно-правового аналізу, порівняльного правознавства та системного підходу до оцінки ефективності контролюючих органів. Проведено детальний аналіз нормативно-правових актів, регламентів та наказів, які регулюють діяльність органів державного нагляду, а також конкретних випадків їх застосування у сфері енергетики під час дії воєнного стану. Особливу увагу приділено оцінці ефективності цифрових інструментів контролю, таких як електронні реєстри перевірок, протоколи фіксації заходів та системи моніторингу критично важливих об'єктів.

Висвітлено конкретні правові проблеми, що виникають під час здійснення державного контролю, зокрема: недостатньо чіткі критерії для проведення позапланових перевірок, ризики обмеження економічної діяльності, відсутність уніфікованих процедур оскарження рішень контролюючих органів, а також необхідність підвищення рівня прозорості та підзвітності. Запропоновано шляхи вдосконалення, які передбачають удосконалення нормативно-правової бази, впровадження електронних інструментів фіксації та моніторингу, а також посилення правових гарантій для суб'єктів господарювання.

Метою дослідження є визначення особливостей здійснення державного контролю у сфері енергетики в умовах воєнного стану, системний аналіз правових проблем та формулювання практичних пропозицій щодо підвищення ефективності й правової визначеності контрольних процедур. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення політики державного нагляду, підготовки методичних рекомендацій для органів влади та забезпечення балансу між безпекою держави і правами суб'єктів господарювання у критично важливих галузях економіки.

Ключові слова: Державний контроль, енергетика, національна безпека, воєнний стан, критична інфраструктура, адміністративно-правова природа, контрольні органи, прозорість контролю, права суб'єктів господарювання, цифрові інструменти контролю, нормативно-правові акти, моніторинг об'єктів, економічна діяльність, правові проблеми, удосконалення політики державного нагляду.

Serafyn O.V. State control in the energy sector under martial law: administrative and legal aspects.

The energy sector occupies a strategically important position in ensuring national security, the stable functioning of the economy, and the vital needs of the population, which becomes particularly critical during armed aggression and the imposition of martial law. The article analyzes the administrative and legal nature of state control in the energy sector, highlighting its key role in protecting critical infrastructure, preventing abuses, and maintaining industry stability. Special attention is paid to the risks of exceeding official powers, the lack of transparency in control measures, and the potential restriction of business entities' rights under martial law. The transformation of control mechanisms under wartime conditions and the necessary legal safeguards to balance state security and the rights of market participants are examined.

The study employs a combination of administrative-legal analysis, comparative law, and a systematic approach to evaluate the effectiveness of regulatory authorities. A detailed analysis of normative legal acts, regulations, and orders governing the activities of state oversight bodies, as well as specific cases of their application in the energy sector during martial law, has been conducted. Particular attention is given to the effectiveness of digital control tools, including electronic registers of inspections, protocols for documenting measures, and monitoring systems for critical infrastructure.

The article identifies specific legal challenges in exercising state control, such as insufficiently clear criteria for unscheduled inspections, risks of restricting economic activities, the lack of unified procedures for appealing regulatory decisions, and the need to enhance transparency and accountability. Recommendations for improvement include updating the regulatory framework, implementing electronic monitoring and documentation tools, and strengthening legal guarantees for business entities.

The purpose of the study is to determine the specific features of state control in the energy sector under martial law, provide a systematic analysis of legal issues, and formulate practical recommendations to enhance the efficiency and legal certainty of control procedures. The results of the study can be applied to improve state oversight policy, prepare methodological guidance for governmental authorities, and ensure a balance between state security and the rights of business entities in critical economic sectors.

Key words: State control, energy sector, national security, martial law, critical infrastructure, administrative and legal nature, regulatory bodies, transparency of control, rights of economic entities, digital control tools, regulatory acts, monitoring of facilities, economic activity, legal issues, improvement of state supervision policy.

Постановка проблеми. Сфера енергетики є стратегічно важливою для національної безпеки, сталого функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення. Особливої ваги ці питання набувають під час збройної агресії та введення правового режиму воєнного стану, коли енергетична інфраструктура стає однією з ключових цілей ворожих атак. У таких умовах держава має не тільки забезпечити захист об'єктів енергетики, а й здійснювати ефективний адміністративно-правовий контроль, спрямований на стабілізацію галузі, запобігання зловживанням та недопущення колапсу критичних систем.

Водночас у період воєнного стану зростає ризик перевищення владних повноважень, непрозорих перевірок та обмеження прав суб'єктів господарювання, що вимагає особливої уваги до правових гарантій. У статті розглянуто адміністративно-правову природу державного контролю в енергетичній сфері, його трансформацію під час війни, а також актуальні виклики та шляхи вдосконалення.

Мета статті: дослідити особливості здійснення державного контролю у сфері енергетики в умовах воєнного стану з урахуванням адміністративно-правових механізмів, проаналізувати правові проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Стан опрацювання проблематики державного контролю у сфері енергетики в умовах воєнного стану охоплює аналіз нормативно-правової бази, що регулює державний нагляд, виявлення ризиків перевищення повноважень контрольних органів, а також проблеми, пов'язані з непрозорістю контрольних процедур і відсутністю чітких критеріїв для перевірок. Досліджуються зміни у механізмах контролю під впливом воєнних викликів, зокрема роль цифрових інструментів, таких як електронні реєстри та системи моніторингу, а також формулюються пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та підвищення ефективності державного нагляду, що є критично важливим для забезпечення стабільності енергетичної інфраструктури та прав суб'єктів господарювання.

Адміністративно-правові засади здійснення державного контролю в енергетичній сфері отримали ґрунтовне опрацювання у наукових дослідженнях С.В. Федоренко, яка зосереджує увагу на визначенні змісту державного контролю, його цілей, завдань і функцій, а також на аналізі механізмів реалізації контрольних повноважень органів публічної влади [7, 8]. Окремі аспекти забезпечення енергетичної безпеки через застосування адміністративно-правових заходів, зокрема в галузях електроенергетики та ядерної енергетики, розкрито в роботах А.А. Цибки, який акцентує увагу на ролі держави у запобіганні та нейтралізації загроз стратегічно важливим об'єктам енергетичної інфраструктури.

Проблеми правового забезпечення енергетичної безпеки в умовах дії воєнного стану аналізуються в дослідженнях О.О. Хорватової та С.В. Раєвського, які обґрунтовують необхідність посилення регуляторного та контрольного впливу держави на енергетичну сферу в період збройної агресії. Трансформаційні процеси у системі державного регулювання енергетичного сектору, зумовлені воєнними викликами, стали предметом наукових розвідок О. Соболева та Т. Затонатської, які розглядають зміну підходів до управління та контролю в енергетиці в кризових умовах [9].

Безпосередньо особливості здійснення державного контролю в енергетичному секторі України за умов воєнного стану досліджували В.О. Тімашов та Є.В. Строкоус, які звертають увагу на специфіку функціонування контрольних механізмів у межах надзвичайних правових режимів [10]. Водночас окремі загальнотеоретичні та прикладні аспекти адміністративно-правового контролю в умовах воєнного стану розкриті у працях Р. Гавріка, О. Галуса, Н. Крамарчука та інших учених, дослідження яких формують загальний науковий контекст проблематики [13].

Разом із тим, попри наявність значного масиву наукових публікацій, питання державного контролю у сфері енергетики в умовах воєнного стану досі не отримало комплексного та системного висвітлення саме з позицій адміністративного права. Це обумовлює необхідність подальшого наукового аналізу особливостей правового механізму державного контролю в енергетичній сфері з урахуванням дії воєнного стану та актуальних безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу. Державний контроль у сфері енергетики є складовою публічного адміністрування, що здійснюється уповноваженими органами з метою перевірки дотримання вимог законодавства, ліцензійних умов, технічних стандартів, екологічних та безпекових норм.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності», контроль полягає у встановленні відповідності діяльності суб'єктів господарювання вимогам законодавства з можливістю застосування заходів впливу [1].

У сфері енергетики контроль спрямований не лише на перевірку дотримання норм, але й на захист національної безпеки, гарантування надійності постачання та профілактику техногенних катастроф.

Нормативну основу державного контролю у сфері енергетики складають:

- Закон України «Про ринок електричної енергії»;
- Закон України «Про ринок природного газу»;
- Закон України «Про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності»;
- Закон України «Про правовий режим воєнного стану»;

Укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України, прийняті після 24.02.2022 р.

У контексті енергетики контрольні функції спрямовані на:

- підтримку стабільності електро- та газопостачання;
- недопущення монопольних зловживань;
- забезпечення енергетичної безпеки;
- дотримання тарифної дисципліни;
- запобігання техногенним аваріям.

У мирний час контроль здійснюється переважно у плановому порядку з дотриманням процедур, передбачених Законом № 877-V. У воєнний час – процедура трансформується відповідно до вимог воєнного стану.

Особливості правового режиму воєнного стану у сфері енергетики. Правовий режим воєнного стану передбачає звуження окремих прав і свобод, у тому числі – обмеження діяльності бізнесу. Водночас, навіть у таких умовах, держава зобов'язана забезпечувати верховенство права, а адміністративні процедури – відповідати принципам правової визначеності, пропорційності, недискримінації.

Відповідно до ч. 2 ст. 64 Конституції України, обмеження прав має бути юридично обґрунтованим і необхідним у демократичному суспільстві. Тому навіть у критичні періоди контрольні заходи повинні:

- проводитись у межах компетенції;
- мати правове підґрунтя;
- не допускати зловживань.

Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2], під час його дії допускається:

- звуження конституційних прав і свобод громадян;
- тимчасове обмеження прав суб'єктів господарювання;
- посилення функцій органів виконавчої влади.

На підставі Указу Президента №64/2022 та наступних урядових рішень, НКРЕКП та інші органи були наділені правом оперативного втручання в діяльність суб'єктів ринку енергетики, зокрема:

- введення тимчасового управління;
- встановлення граничних тарифів;
- екстрені перевірки без попередження;
- надання приписів щодо відновлення інфраструктури.

У таких умовах баланс між забезпеченням контролю і гарантуванням прав є надзвичайно крихким.

У період воєнного стану повноваження держави в сфері контролю можуть розширюватися. Основні суб'єкти державного контролю в енергетиці:

- НКРЕКП – регулятор, що наділений повноваженнями з ліцензування, тарифоутворення, перевірок дотримання законодавства в енергетиці та ЖКГ [3].
- Державна інспекція енергетичного нагляду України – технічний контроль (електробезпека, експлуатація мереж).
- СБУ – реагування на загрози диверсій, кібербезпеки, охорона критичної інфраструктури.
- ДСНС України – контроль за цивільним захистом енергетичних об'єктів.
- Мінекономіки, Мінпаливенерго, військові адміністрації – здійснюють координацію та нагляд за відновлювальними роботами, логістикою палива.

Ці органи зобов'язані діяти в межах адміністративного законодавства, однак на практиці часто фіксуються порушення прав суб'єктів господарювання, що вимагає відповідного правового аналізу.

В умовах воєнного стану ці органи діють на підставі як загального законодавства, так і спеціальних тимчасових нормативно-правових актів (наприклад, урядових постанов про особливий порядок перевірок чи інспекцій).

Однією з ключових проблем функціонування системи державного контролю в енергетичній сфері в період воєнного стану є забезпечення належної прозорості та підзвітності контролюючих органів. В умовах зростання загроз для енергетичної інфраструктури держава вимушена оперативно реагувати на ризики, що ускладнює дотримання звичайних процедур відкритості та доступності інформації. Водночас саме прозорість контрольних заходів виступає важливим інструментом мінімізації можливих зловживань з боку органів влади та гарантування прав суб'єктів господарювання.

Сучасні адміністративно-правові механізми передбачають використання цифрових інструментів фіксації контрольних дій, ведення електронних реєстрів перевірок, а також забезпечення обов'язкової публічності рішень органів державного нагляду. У контексті воєнного стану ці механізми повинні бути адаптовані до підвищених вимог безпеки, але не повинні повністю обмежувати доступ до інформації, що не стосується військової таємниці.

Особливого значення набуває встановлення чітких критеріїв для позапланових перевірок енергетичних підприємств. Відсутність таких критеріїв створює ризики як для підприємств, так і для самої системи державного контролю, оскільки призводить до зростання кількості оскаржень рішень контролюючих органів та погіршує рівень правової визначеності. Тому вдосконалення правового регулювання має передбачати запровадження чітких підстав для проведення позапланових заходів, фіксацію таких підстав в офіційних документах та можливість подальшого судового оскарження.

Забезпечення прозорості в умовах воєнного стану також потребує формування чіткої комунікації між державними органами, операторами інфраструктури та громадськістю. Практика демонструє, що регулярне інформування про стан енергетичної системи, загрози та вжиті заходи не лише підвищує довіру до органів влади, але й сприяє стабілізації роботи енергетичного сектору загалом. Таким чином, прозорість державного контролю повинна бути збалансована з вимогами безпеки, але залишатися одним із ключових принципів адміністративно-правового регулювання навіть у надзвичайних умовах.

Адміністративно-правові гарантії захисту прав суб'єктів господарювання під час державного контролю. У умовах воєнного стану державний контроль у сфері енергетики набуває підвищеного значення, однак одночасно зростає ризик порушення прав суб'єктів господарювання. Адміністративно-правові гарантії мають забезпечувати баланс між ефективністю контролю та захистом прав підприємств.

До ключових гарантій належать:

Чітке визначення повноважень контролюючих органів – норми законодавства мають містити конкретні межі діяльності органів державного нагляду, щоб уникнути перевищення повноважень.

Процедурні вимоги до перевірок – встановлення формальних критеріїв для планових та позапланових перевірок, а також обов'язкове оформлення документальних підстав для їх проведення.

Можливість оскарження рішень – суб'єкти господарювання повинні мати доступ до ефективних засобів адміністративного та судового оскарження дій контролюючих органів.

Фіксація результатів перевірок – ведення електронних журналів та протоколів з детальним описом заходів контролю забезпечує прозорість та підзвітність.

Захист конфіденційної інформації – інформація, що становить комерційну таємницю або пов'язана з безпекою енергетичної системи, повинна бути надійно захищена, що запобігає необґрунтованому доступу третіх осіб.

Впровадження цих гарантій дозволяє підтримувати ефективність державного контролю, мінімізувати ризики зловживань і забезпечити правову визначеність для суб'єктів господарювання навіть в умовах надзвичайного правового режиму.

Проблеми здійснення державного контролю в умовах війни:

- Відсутність чіткої нормативної бази. Багато рішень уряду або регулятора приймаються у формі тимчасових постанов або протокольних доручень, що створює правову невизначеність. Наприклад, не завжди можна чітко встановити підстави для позапланової перевірки, що порушує принцип юридичної визначеності.

- Перевищення дискреції. У деяких випадках посадові особи використовують війну як підставу для необґрунтованого втручання у господарську діяльність. Судова практика підтверджує наявність таких випадків:

«Орган державного контролю, посилаючись на військову необхідність, не дотримався процедур, що призвело до скасування припису судом» [6].

- Проблеми із судовим захистом. Через обмеження роботи судів, перебої зі зв'язком та електроенергією, оскарження незаконних дій контролюючих органів ускладнене. Це створює правовий вакуум, особливо в деокупованих територіях.

- Дублювання повноважень контролюючих органів. Існує конкуренція між органами (НКРЕКП, Держенергонагляд, СБУ), що ускладнює координацію та призводить до неефективності перевірок.

- Непрозорість процедур. У деяких випадках у практиці зустрічаються випадки позапланових перевірок без повідомлення, відсутності чітких актів перевірки, що створює ризики зловживань.

- Обмеженість доступу до правового захисту. Судовий контроль у воєнний час ускладнений, строки оскарження порушуються, а бізнес стикається з неможливістю оперативного реагування.

- Відсутність єдиного стандарту дій на випадок енергетичних атак.

- Недостатньо врегульовано алгоритми дій після обстрілів чи кібератак, що створює хаос у застосуванні контролюючих заходів.

У країнах ЄС, зокрема Польщі та Німеччині, контроль у сфері енергетики під час кризових ситуацій базується на доктрині "proportionality + transparency":

- контроль дозволений лише у разі крайньої необхідності;
- кожен акт перевірки має бути відкритим для громадськості або парламенту;
- автоматизовані системи сповіщення та фіксації перевірок – як цифровий слід.

Україні варто розглянути імплементацію:

- електронних процедур фіксації контрольних дій;
- чітких кризових протоколів (енергокарт реагування);
- законодавчого визначення меж дискреції в умовах війни.

Пропозиції щодо удосконалення законодавства:

Прийняти окремий Закон України «Про контроль в умовах надзвичайного або воєнного стану», де:

- чітко визначити повноваження контролюючих органів;
- ввести обов'язковість звітності про дії перед ВРУ або ВЦА;
- гарантувати правові механізми захисту суб'єктів господарювання.

Створити єдиний реєстр перевірок об'єктів енергетики в умовах війни з доступом для громадськості та омбудсмена.

Підвищити рівень професійної підготовки інспекторів, з урахуванням міжнародних стандартів права в кризових умовах.

Прийняття спеціального Закону України «Про державний контроль у сфері критичної інфраструктури». Такий акт має регулювати особливості контролю за підприємствами, що забезпечують енергетичну безпеку держави в умовах надзвичайних ситуацій.

5. Уніфікація процедур перевірок для воєнного часу. Потрібно розробити спрощені, але юридично обґрунтовані механізми для проведення контрольних заходів у швидкому режимі без втрати якості.

6. Забезпечення електронного доступу до результатів перевірок. Це підвищить прозорість і дозволить оперативно оскаржувати неправомірні дії посадових осіб.

7. Чіткий розподіл повноважень між контролюючими органами. Законодавчо слід усунути дублювання компетенції між НКРЕКП, СБУ, Держенергонаглядом та іншими структурами.

Висновки. Дослідження проблематики державного контролю у сфері енергетики в умовах воєнного стану підтверджує його стратегічну важливість для забезпечення національної безпеки та стабільності економіки. В умовах збройної агресії, коли енергетична інфраструктура стає мішенню, ефективний адміністративно-правовий контроль є необхідним для запобігання зловживанням та підтримання функціонування критичних систем. Водночас, існуючі ризики перевищення повноважень контрольних органів, непрозорість перевірок та обмеження прав суб'єктів господарювання вимагають посилення правових гарантій і чіткості в процедурах контролю. Впровадження цифрових інструментів, таких як електронні реєстри та системи моніторингу, може суттєво підвищити прозорість і ефективність контролю, що, в свою чергу, сприятиме стабільності енергетичної інфраструктури. Тому, для забезпечення належного рівня державного нагляду необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, розробити уніфіковані критерії для перевірок та забезпечити баланс між безпекою держави і правами суб'єктів господарювання.

У цьому контексті важливо визначити стратегічні завдання державного контролю, зокрема:

1. Забезпечення безпеки енергетичної інфраструктури: Розробити конкретні стратегії для захисту критично важливих об'єктів від військових загроз.

2. Оновлення законодавства: Чітко визначити повноваження контрольних органів та запровадити прозорі процедури перевірок.

3. Впровадження цифрових інструментів: Створити електронні реєстри і системи моніторингу в реальному часі для підвищення ефективності контролю.

4. Співпраця з бізнесом: Налагодити діалог з представниками енергетичного сектора та адаптувати європейські стандарти good governance.

5. Оцінка ефективності контрольних заходів: Визначити критерії для оцінки результативності контролю та підготовка кадрів.

Впровадження цифрових інструментів, таких як електронні реєстри та системи моніторингу, може суттєво підвищити прозорість і ефективність контролю, що, в свою чергу, сприятиме стабільності енергетичної інфраструктури. Тому, для забезпечення належного рівня державного нагляду необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, розробити уніфіковані критерії для перевірок та забезпечити баланс між безпекою держави і правами суб'єктів господарювання.

Крім того, важливо врахувати, що державний контроль має бути адаптивним і гнучким, здатним швидко реагувати на зміни в умовах воєнного стану. Це передбачає проведення регулярних оцінок ризиків та перегляд стратегій контролю в залежності від розвитку ситуації. Також необ-

хідно активізувати міжнародну співпрацю у сфері енергетичної безпеки, що дозволить Україні отримати доступ до кращих практик контролю та управління енергетичними ресурсами з інших країн, які мають досвід у подібних умовах.

Таким чином, Україна потребує структурного оновлення підходів до контролю в умовах воєнного та надзвичайного стану. Це можливе лише через поєднання правових реформ, цифрових інструментів і європейських стандартів good governance. Подальші дослідження мають зосередитись на розробці конкретних нормативно-процедурних моделей та оцінці ефективності контрольних заходів у поствоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Закон України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>.
4. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
5. Постанова НКРЕКП № 1886 від 30.12.2022 р. «Про тимчасовий порядок контролю в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1599874-23#Text>.
6. Постанова КАС ВР у справі № 640/6219/23 від 17.05.2023 р. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vr_vid_17_05_2023_roku_u_spravi_640_17129_22_1.
7. Федоренко С.В. Державний контроль у сфері енергетики в Україні: поняття та особливості. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6 (2023). С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.90>.
8. Федоренко С.В. Державний контроль у сфері енергетики в Україні: мета, завдання та функції (адміністративно-правовий аспект). *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2 (2024). С. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.90>.
9. Soboliev, O., & Zatonatska, T. Transformation of State Regulation in the Energy Sector under the Influence of the Russian-Ukrainian War. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2024. № 2 (225). С. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/225-2/2>.
10. Тімашов В.О., Строкоус Є.В. Державний контроль енергетичного сектору України в умовах воєнного стану. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Legal Sciences”*. 2023. С. 118–122.
11. Добрянська Н., Пушкар О. Контроль і нагляд за додержанням вимог законодавства у сфері відновлюваної енергетики: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 91. С. 45–52.
12. Янів М.О. Судовий та громадський контроль за дискреційними повноваженнями Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 77. С. 154–160.
13. Гаврік Р., Галус О. Особливості здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 77. С. 161–168.
14. Крамарчук Н. Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану. *Адміністративне право і процес*. 2022. № 3. С. 29–35.